

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 338.314.053.4

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Березюк Г.О.

E-mail: aegladchenko@i.ua

Національний університет водного господарства та природокористування

Завданням представлено наукового дослідження є виявлення і систематизація проблем застосування соціальних інвестицій підприємствами України, так як на сьогодні держава не в змозі вирішити проблеми соціального розвитку, що з кожним роком набувають нового якісного складу та збільшують свій вплив на економічний розвиток національної економіки. У статті виявлено новітні проблеми застосування соціальних інвестицій підприємствами України шляхом систематизації показників конкурентоспроможності регіонів. Також у статті акцентовано увагу на генералізації складових інтересів взаємодії в структурі економічних суб'єктів процесу соціального інвестування для їх оптимізації. Вирішення поставленого завдання дає змогу урахувати недоліки існуючої системи залучення соціальних інвестицій на підприємствах України, для подальшої розбудови ефективної державної системи заохочення підприємств до практик розвитку людського потенціалу шляхом залучення соціальних інвестицій.

Ключові слова: соціальне інвестування, показники, тенденції, проблеми, підприємство, держава, конкурентоспроможність

UDC 338.314.053.4

PROBLEMS OF SOCIAL INVESTMENTS OF THE ENTERPRISES IN UKRAINE

Berezyuk A.A.

E-mail: aegladchenko@i.ua

National University of water management and nature resources use

The task of the presented research is the identification and systematization of problems of application of social investments by the enterprises of Ukraine, as of today, the state is not able to solve the problems of social development, that every year get a new qualitative composition and increase their influence on economic development of the national economy. The article has revealed the latest issue of the application of social investment companies of Ukraine by systematization of indicators of regional competitiveness. Also in the article the author has focused on generalization of the components of the interests of interaction in the structure of economic actors of social investments for their optimization.

The solution of the problem allows taking into account the shortcomings of the existing system of attraction of social investments in the enterprises of Ukraine, for further building an effective state system of encouraging of the enterprises to practices of human development by involving social investment.

Keywords: social investment, indicators, trends, issues, business, the state, competitiveness

Актуальність проблеми. В умовах активного розвитку корпоративного сектору помітно зросла роль бізнесу у розвитку суспільства, підвищилися вимоги до відкритості в діловій сфері. Багато підприємств чітко усвідомили, що успішно вести бізнес, функціонуючи в ізольованому просторі, неможливо. Тому інтеграція принципів соціального інвестування стає характерною рисою провідних вітчизняних підприємств. Сучасний світ живе в умовах гострих соціальних проблем і в цьому зв'язку особливо значуща соціальна відповідальність та соціальне інвестування саме тих підприємств і організацій, які пов'язані з розробкою, виготовленням і постачанням продукції та послуг, які ставлять собі на меті не тільки зростання прибутку від своєї діяльності, але і вирішення соціальних проблем, що стоять перед світом. Інститути, які оперують в області соціального інвестування, визначають поняття «Соціальне інвестування» по-різному. Так наприклад, провідна «Світова рада бізнесу для сталого розвитку»: визначає соціальне інвестування як зобов'язання бізнесу робити внесок у стійкий економічний розвиток, в трудові відносини з працівниками, їх соціальне інвестування, в розвиток місцевих співтовариств і суспільства в цілому для поліпшення їх якості життя. Базовий рівень передбачає виконання таких зобов'язань: своєчасна оплата податків, виплата заробітної плати, по можливості - надання нових робочих місць. Другий рівень передбачає забезпечення працівників адекватними умовами не тільки роботи, але й життя: підвищення рівня кваліфікації працівників, профілактичне лікування, будівництво житла, розвиток соціальної сфери. Такий підхід до позиціонування в українських підприємствах має вибірковий характер [7].

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблематиці соціального інвестування присвячено достатню кількість аналітичних узагальнень вітчизняних вчених. Зокрема проблемам соціального інвестування в Україні присвячено праці таких вчених як: Римар І.А. [4], Сазонець О.М. [5], Сімахова А.О. [6], Лазоренко О.К. [2], Колишко Р.А. [2], Добикіна О.К. [3],

Рижиков В.С. [3], Касьянюк С.В. [3], Кокотько М.Є. [3], Костенко Т.Д. [3]. Слід підкреслити, що загально задекларовані міжнародними організаціями принципи соціального інвестування застосовуються в Україні частково. Тому невирішенім залишається визначення основних проблем в активізації практик соціального інвестування в Україні.

Мета роботи: виявлення і систематизації проблем застосування соціальних інвестицій підприємствами України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Кардинальним аспектом формування соціально орієнтованого інвестування в Україні є проблеми системного характеру, що заважають підприємствам вкладати кошти у соціальну сферу. Вплив на активізацію процесів соціального інвестування підприємницьких структур має конфігурація регіональних особливостей. Для визначення факторів, що заважають українським підприємствам залучати інвестиції в соціальну сферу слід звернутись до індексу конкурентоспроможності регіонів України. Слід відмітити, успіхи й поразки окремого регіону можуть бути не настільки помітними у національному індексі або ж взагалі бути неактуальними для країни. При цьому, індекс все одно розраховується за методологією ВЕФ, що дає змогу зберегти послідовність під час аналізу тенденцій та порівняти оцінки конкурентоспроможності регіонів і країн. Абсолютне значення індексу конкурентоспроможності є важливішим для оцінювання ситуації у регіоні, ніж його відносний рейтинг. Стосовно низки складових і показників оцінки регіонів майже збігаються, а відмінності становлять соті бала. Отже, у таких випадках порядкова позиція регіону є достатньо умовною. Крім того, з метою максимального врахування оцінки регіональної ситуації, запитання для керівників бізнесу були дещо змінені: словосполучення «у вашій країні» було трансформоване у словосполучення «у вашому регіоні». База даних, за якою обирали респондентів, була сформована на основі бази даних Державної служби статистики України. Наприклад, базу для опитування великих підприємств було складено із списку підприємств, які мають найвищі за прибутками позиції в області, та випадкової вибірки, що складається із сукупності підприємств із кількістю співробітників [7].

Таким чином, систематизація показників конкурентоспроможності регіонів України за 2013 р. свідчить, що топ-п'ятірка регіонів за індексом конкурентоспроможності є такою: Київ, Дніпропетровська, Харківська, Київська та Донецька області. Той факт, що Київська

область потрапила до групи лідерів, був до певної міри неочікуваним, однак, можливо, саме фактор сусідства з Києвом на даному етапі був достатньо вагомим. До групи областей, що відстають, увійшли Житомирська, Тернопільська, Чернігівська, Кіровоградська та Херсонська області. Міста-регіони, Київ та Севастополь, отримали високі перше й сьоме місця, — такі позиції характеризують концентрацію ділової активності у містах мільонерах. Концентрація фінансових і людських ресурсів дає змогу великим містам та регіонам значною мірою реалізовувати власні конкурентні переваги. Загалом систематизація показників конкурентоспроможності регіонів України за 2013 р. представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Систематизація показників конкурентоспроможності регіонів України за 2013 р. [7,1]

Показник	Дніпропетровська	Харківська	Кіївська	Донецька	Запорізька	Севастополь	Одеська	Полтавська	Львівська	Миколаївська	Волинська	Луганська	Вінницька	Сумська	Черкаська	Рівненська	Закарпатська	Хмельницька	Чернівецька	Житомирська	Тернопільська	Чернігівська	Кіровоградська	Херсонська
Інституції	15	25	9	11	19	17	26	6	24	18	1	21	5	8	12	7	4	3	2	13	10	14	16	23
Інфраструктура	6	4	9	5	8	2	3	10	15	11	23	12	14	13	17	22	19	25	16	24	27	21	26	18
Макро-економічне середовище	2	6	1	15	4	24	20	22	8	7	18	12	10	17	13	11	9	26	25	21	23	19	14	27
Охорона здоров'я та початкова освіта	19	11	3	24	12	1	5	16	6	27	10	17	14	22	18	15	2	8	4	21	9	25	26	23
Вища освіта	6	2	17	12	4	3	5	8	7	19	15	14	22	9	13	11	26	21	20	16	10	24	27	25
Ефективність ринку товарів	2	15	4	12	7	9	14	8	13	6	5	16	3	24	18	11	1	19	17	21	23	25	22	27
Ефективність ринку праці	3	18	11	15	16	24	25	9	22	20	14	19	5	12	6	1	21	10	4	13	23	8	17	27
Рівень розвитку фінансового ринку	3	8	9	2	6	5	24	4	12	15	1	16	19	10	20	18	25	13	7	21	11	23	22	27
Технологічна готовність	3	6	2	5	10	7	4	11	9	8	12	16	13	17	15	24	18	23	21	14	20	25	27	26
Розмір ринку	2	4	6	3	9	26	5	10	7	12	21	8	13	15	14	22	16	19	27	18	25	20	24	23
Рівень розвитку бізнесу	1	6	15	2	3	4	19	8	20	11	10	5	7	9	21	16	23	18	25	17	22	26	13	27
Інновації	3	1	13	2	8	4	21	7	16	5	12	11	9	6	19	17	22	20	24	18	15	27	23	26

Отже, до п'ятірки лідерів регіонального рейтингу увійшли чотири найбільш населені регіони України. Проте модель економічного

зростання шляхом розвитку декількох великих міст-мегаполісів не є єдиною можливою для України. До того ж, занадто швидкий розвиток економіки великих міст країни може уповільнити темпи розвитку периферійних районів та збільшити регіональні диспропорції. Розвиток регіональних кластерів може стати не менш дієвим інструментом стимулювання економічного зростання. Багато регіонів України, де наявна різноманітна структура й потенціал економії на масштабі, можуть розвивати одразу декілька конкурентоспроможних кластерів. Результати дослідження конкурентоспроможності свідчать про те, що до головних конкурентних переваг регіонів України належать: якісна охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта й ефективний ринок праці. Високі підсумкові бали за даними складовими було отримано завдяки високому рівню статистичних показників, наприклад, за рівнем охоплення населення освітою. Разом із тим, керівники підприємств виокремили низку показників у зазначених складових, котрі є значною перешкодою для розвитку бізнесу та заважають вкладати кошти в соціальну сферу, зокрема, це високий рівень «відтоку мізків» [1].

Найнижчі оцінки отримали такі складові конкурентоспроможності регіонів, як розмір ринку, інновації та оснащеність новими технологіями. Проте якщо низькі бали за першою складовою можна пояснити особливостями підрахунку розміру регіональних ринків, а оцінки щодо інноваційного розвитку не є нині настільки важливими на даному етапі розвитку то низька технологічна готовність підприємств є критичним фактором, який знижує конкурентоспроможність регіонів, та як результат знижує інтерес до інвестування в соціальну сферу. Результати вище зазначених аналітичних узагальнень вказують також про недостатній приплив прямих іноземних інвестицій, які забезпечили б передавання технологій, а статистика свідчить про низький рівень розповсюдження телекомунікаційних технологій (адекватна статистика щодо наявності високошвидкісного Інтернету в областях взагалі відсутня) [2].

Одним з непередбачуваних факторів, що як виявилось не впливає на інтенсифікацію соціального інвестування є рівень корупції та неефективності регіональної влади. Іншими словами, рівень корупції та неефективності регіональної влади керівники підприємств не вважають значно високим. Без розв'язання проблем базових складових макроекономічного середовища — вкрай важким буде процес підвищення темпів росту соціального інвестування. Таким чином, слід оцінювати

соціальне інвестування підприємства адекватно, тобто залежно від того, на якому реальному рівні розвитку воно знаходиться на даний момент. Головне - розвиток, поступальний і послідовний рух у цьому напрямку. створення сприятливих умов в суспільстві і на законодавчому рівні та на рівні правильного та адекватного висвітлення даної теми.

Можна говорити про соціальне інвестування, коли дотримуються закони. В іншому випадку бізнес не може вважатися прийнятним. Поки в українській економіці мало підприємств, які здатні мати достатній прибуток, дотримуючись законів, важко застосувати соціальне інвестування до всього бізнесу, в цілому. Головне - прагнення до відповідності прийнятим світовим стандартам, роз'яснення їх суспільству, щоб громадська думка допомагала розвитку. Тільки тоді можливий прийнятний розвиток суспільства і самого бізнесу. Спочатку потрібно наситити ринок якісною продукцією, досягти рівня, коли більшість підприємств дотримуються законів і платять податки за передбаченими законодавством схемами, і тоді займатися інвестуванням ті соціальні проблеми, які дійсно потрібно вирішувати суспільству. Головне - щоб бізнес працював у законодавством [8,7].

Таким чином основні перешкоди розвитку соціального інвестування бізнесу: сильне розшарування суспільства на багатих і бідних, що заважає розвитку соціальної відповідальності та соціального інвестування. Негативне сприйняття бізнесу в українській економіці. Найбільш актуальним завданням, на нашу думку, є зміна негативного відношення до підприємств серед населення. Підприємницькі структури повинні зрозуміти свою відповідальність за те, що якщо буде соціальна стабільність у суспільстві, то це у свою чергу створить і більш стабільні умови для розвитку. На законодавчому рівні соціальне інвестування неможливо закріпити, Слід підкреслити, податкове законодавство та інертність влади у розвитку сприятливого правового і економічного поля для соціального інвестування не сприяють зростанню навіть при умови фінансових можливостей потенційних інвесторів. Тому необхідно об'єднання інтересів бізнесу, держави та суспільства. Генералізація складових інтересів взаємодії в структурі економічних суб'єктів процесу соціального інвестування представлено в таблиці 2. В сучасних умовах вітчизняні підприємства інвестують у соціальну сферу, маскуючи її іншими формами фінансової діяльності. Влада не стимулює соціальне інвестування, немає стабільного статусу соціально-інвестиційного бізнесу, громадянина, крім того,

відсутні механізми конкурсів на реалізацію соціальної політики. Треба розділяти соціальне інвестування і відповідальність перед владою. До того ж погіршує ситуацію наявність суперечності між бізнесом і ЗМІ в сприйнятті актуальності обговорення теми соціального інвестування. Держава, бізнес і суспільство вважають, що в ЗМІ ця тема практично не освячується, і, саме, вони зобов'язані піднімати цю тему. Представники бізнесу вважають, що це в більшій мірою роль ЗМІ, і, не бажаючи цим займатися, крім як за гроші, вони гальмують розвиток соціального інвестування всього суспільства в цілому.

Таблиця 2. Генералізація складових інтересів взаємодії в структурі економічних суб'єктів процесу соціального інвестування [6,5,2]

	Бізнес	Держава	Суспільство
Інтереси	Цільовий прибуток	Якість товарів і послуг	Якість товарів і послуг
	Захист співробітників	Методи ведення бізнесу за законом слухняність	Дотримання законів, відкрита і прозора фінансова звітність
	Дотримання законів, сплата податків відповідно до законів	Соціальний захист працівників, турбота про молодь і пенсіонерів, зайнятість (забезпечення надійних робочих місць), гідна заробітна плата	Соціальний захист співробітників
	Оптимізація кваліфікованих робочих місць	Внесок в економіку	Гідна заробітна плата, зайнятість, внесок в економіку
	Забезпечення гідної заробітної плати	Участь у соціальних програмах, які потрібні державі	Благодійність (відрізняти від спонсорства) довгострокові соціальні проекти
	Природоохоронна діяльність	Природоохоронна діяльність	Природоохоронна діяльність

Висновок. Отже, аналізуючи сучасні проблеми застосування соціальних інвестицій підприємствами України, слід підкреслити аналізований досвід соціально-економічного розвитку та модернізації переконливо показує залежність успішності цих процесів від консолідації суспільства на основі не просто взаємної довіри держави, бізнесу та громадянського суспільства, а й різнопланового соціального партнерства, при цьому ключовим моментом є формування умов для повноцінного використання потенціалу ділової активності, який аж ніяк не зводиться тільки до використання природних і фінансових ресурсів інвестування [2,8].

Певною мірою діловий світ виконує по відношенню до суспільства лідерську функцію. Його стан, цілі, характер і способи здійснення ділової активності визначають стан суспільного життя: загальні настрої, життєві цілі і т.д. Серед головних перешкод залучення соціально орієнтованого інвестування на нашу думку слід віднести: по-перше недоліки податкового кодексу України. Це передусім великий фіскальний тиск на малий бізнес. В прикінцевих положеннях зазначено, що з 1 січня 2016 р. поняття «фізична особа-підприємець» вилучається із визначень Податкового кодексу.

Податковий кодекс не забороняє співпрацю підприємств із спрощеннями, але неможливість перенести оплату їхньої праці на валові витрати робить діяльність за цією схемою менш вигідною, ніж раніше; по-друге низький рівень показників конкурентоспроможності регіонів України. Вище зазначені узагальнення свідчать, що топ-п'ятірка регіонів за індексом конкурентоспроможності є такою: Київ, Дніпропетровська, Харківська, Київська та Донецька області. Що говорить про досить низький рівень розвитку підприємств в останніх регіонах. Така тенденція супроводжується тінізацією економічної діяльності, що на нашу думку кардинально заважає впровадженню соціально орієнтованого інвестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України. – К.: Консультант, 2013. – 543 с.
2. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / Кол. автор.: О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. – К. : Видавництво «Енергія», 2012 – 96 с.
3. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст] : навчальний посібник / О. К. Добикіна, В. С. Рижиков, С. В. Касьянюк, М. Є. Кокотько, Т. Д. Костенко, А.А. Герасимов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 208 с.
4. Римар І. А. Соціальні інвестиції як форма соціальної відповідальності підприємства / І. А. Римар // Актуал. пробл. економіки . - 2012. - № 9. - С. 165-168.
5. Сазонець О.М. Інформаційна складова глобальних економічних процесів. Наукове видання/ - Донецьк: «Юго-Восток, Лтд», 2007.-360 с.
6. Сімахова А. О. Теоретичне обґрунтування інноваційно-інвестиційних аспектів забезпечення позитивної соціально-економічної динаміки [Електронний ресурс] / А. О. Сімахова // Економічний простір. - 2012. - № 68. - С. 114-119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2012_68_14.pdf
7. Статистика діяльності корпорацій України та її регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? C21COM= F&I21 DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID
8. Стимулювання корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / О. Н. Крилов // Інформаційне суспільство . - 2013. - Вип. 18. - С. 50-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/is_2013_18_12.pdf
9. Терентьев О. М. Аналіз інвестиційних і соціально-економічних процесів методами моделювання обмежених множин багатовимірних даних [Електронний ресурс] / О. М. Терентьев, П. І. Бідюк, Л. О. Коршевнік, Т. І. Просьянкіна-Жарова // Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2012. - № 2. - С. 87-93. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NVKPI_2012_2_11.pdf